

EMAKEELE SELTSIS

10. märtsil 2011 Tartus peetud, professor Mati Ereli 70. sünnipäevale pühendatud Emakeele Seltsi kõnekoosolekul ütlesid avasõnad seltsi esimees Helle Metslang ja TÜ teadusprorektor Kristjan Haller. Kuulati kolm ettekanget.

Heli Laanekask tutvustas etteandes „Koidula mitmekeelne lause” Lydia Koidula F. R. Kreutzwaldile saadetud kirjades esinevat koodivahetust, keskendudes ühe lause piires toimunud koodivahetusele. Vaadeldi juhtumeid, kus grammatilised raamid määrav keel ehk matriiskeel on olnud eesti keel ja sisestatud keeled saksa ja prantsuse keel. Jälgiti, missuguses kohas lauses on võimalik siirduda ühelt keelelt teisele ja missugune süntaktiline roll on sisestatud keelel matriiskeelses lauses. Vaadeldud koodivahetus on enamasti sujuv üleminek matriiskeelelt sisestatud keelele, ilma et kahe keele

vahel tekiks grammatilist konflikti. Kui viimast esineb, siis just alistavalt seotud lauseosade puhul: tavaliselt on jäänud märkimata matriiskeele eeldatav käändevorm. Kordagi ei leidu sisestatud keeles öeldist, samuti pole juhtumeid, kus sisestatud keel oleks matriiskeele suhtes pealause. Koodivahe- tust markeeritakse ja vormikonflikti neutraliseeritakse sageli jutumärkide abil. Ettekande aluseks olnud uurimus „Koodivahetuse grammatikast Koidula kirjades Kreutzwaldile” on ilmunud kogumikus „Lähivertailuja 12. Soome- eesti kontrastiivseminar 30.5.–1.6. 2001, Kääriku” (Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 19. Tartu: Tartu Ülikool, 2002, lk 41– 56).

Liina Lindströmi etteandes „*Mind huvitab. Ühest kogejalausestüübist eesti keeles*” käsitleti tundekausatiivi- konstruktsiooni, nt *Mind huvitab/hir- mutab matemaatika*, milles kogeja on

markeeritud objektina (nt *mind*), stiimul subjektina ning predikaat on tüüpiliselt kausatiivse sufiksiga tundeverb. Konstruktsiooni võrreldi teiste läänemeresoome keelte (soome, vepsa, vadja, liivi) ning läti ja vene keele vastavate konstruktsioonidega. Erinevalt enamikust läänemeresoome keeltest on eesti keeles stiimul konstruktsiooni obligatoorne osa. Tundekausatiivikonstruktsiooni võrreldi osalt samade predikaatidega moodustatava agenttiivse konstruktsiooniga, milles stiimul on agent, s.t ta toimib teadlikult ja tahtlikult, nt *Hiinlased hirmutasid varblasi pottide ja pannidega*. Kahe konstruktsiooni võrdlemisel ilmsid tundekausatiivikonstruktsioonile omased piirangud ja eripärasused, mida agenttiivsel konstruktsioonil ei ole, need puudutasid impersonaliseerimist, imperatiivi ja passiivi kasutamist. Lisaks käsitleti ettekandes ka sõnajärge, mis tundekausatiivikonstruktsioonis varieerub.

Helen Plado vaatles oma ettekandes „Eesti keele rindlauselised tingimuskonstruktsioonid” rinnastavate tingimuskonstruktsioonide sidesõnade ja või või kõrval olukorda, kus osalauseid seob konnektiiv *muidu*. *Ja*-lausetes on predikaatverb sageli imperatiivis, nt *Eks puuduta sellest mikromillimeetrikest ja sind ei ole enam*, seejuures ei ole imperatiivil direktiivset tähendust. Käsku väljendatakse hoopis indikatiivi 2. pöördega, nt *Viskad kümneka, aga kohe, ja ma laadin peale. Või (muidu)* abil väljendatakse millegi tegemata jätmise ebaseadmisel tagajärge, sageli ka ähvardust. Siin väljendab imperatiiv käsku, nt *Korista end või ma kutsun tallipoisid*. *Muidu* abil ühendatud lausetel korral ei ole käskivate vormide osatähtsus nii suur, ülekaalus on hoopis indikatiivi 3. pöörde, nt *Raha peab raha tegema, muidu pole mõtet*.

24. märtsil 2011 toimus Tallinnas Emakeele Seltsi aastakoosolek. Akadeemilise ettekande teemal „Anton Thor Helle toimetajakäekiri” pidas Annika Kilgi,

kes rääkis Vana Testamendi mustandkäsikirjast, mille pani kirja viisteist isikut, kuid toimetas enamjaolt Anton Thor Helle. Eri käekirjaga kirjutatud piiblikatkendite analüüs näitas, et üldiselt tegid tõlkijad oma tööd hoolikalt, nii et toimetajal polnud kuigivõrd tarvis teha põhimõttelisi parandusi, vaid ainult lihvida sõnastust. Siiski oli selgelt tuntav ka tema toimetajakäekiri: ta kõrvaldas väljakujunenud infinitiivirektsioonist erinevad juhud, tõrjus *saa-ma-tulevikku* ja lisas rohkesti *võtma-tarindeid*.

Aastakoosolekul valiti auliikmeteks Valve-Liivi Kingisepp ja Mati Ereht. Seltsi võeti vastu üksteist uut liiget.

Koosolekul hääletati seltsi põhikirja muutmise üle. 2011. aasta liikmemaksumaks otsustati määrata 5 eurot, üliõpilastele ja pensionäridele 2 eurot.

Seltsi 91. tegevusaastast (2010) andis ülevaate teadussekretär Killu Paldrok. ES korraldas aruandeaastal kaks konverentsi, kaheksa kõnekoosolekut, viis koolide keelepäeva ja seitse väliskeelepäeva. J. V. Veski päev toimus teemal „Keelekontaktid ja eesti keele grammatika”. Selts aitas korraldada ka Stockholmi Eesti Majas toimunud väliskonverentsi teemal „Raamat, lugemisoskus ja nende mõju meile ja meie lastele”. Ettekandeid esitati möödunud aastal kokku 93. Ilmus Emakeele Seltsi aastaraamatu 55. köide ja keeleajakirja Oma Keel kaks numbrit ning Peterburi keelepäevi tutvustav artiklilogumik „Keelekosti kodumaalt”. Seltsi raamatukogu täienes 78 trükisega. Keeletoimkond pidas kolm istungit. Emakeele Seltsi kuulus 31. detsembri 2010 seisuga kümme auliiget ja 344 tegevliiget. Seltsi tegevust toetavad Eesti Teaduste Akadeemia ning Haridus- ja Teadusministeerium.

KILLU PALDROK